

# LÄRORIK

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola



Linköpings  
kommun

## Somen dans!

När elever skapar sitt eget lärande



Upptäcktsfärd blir film

Berättar själv i radio

Egen galaföreställning



10



9



6

## Innehåll

- 3 Snickra ihop ditt eget lejon
- 5 Istället för vackra bilder
- 6 Cirkus – Eget lärande på styv lina i Lambohov
- 9 Med egen röst i radio
- 10 Linslusen Stewie upptäcker Linköping
- 12 Möte med mästarna
- 14 Arbisgäng tar kommandot i musikstudion i höst
- 16 Försöksballongen – notiser

### LÄRORIK NR 3 2011

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

**Utgivare:** Utbildningskontoret, Linköpings kommun

**Redaktionsråd:** Ros-Marie Johansson, Lennart Lundwall, Elisabeth Stårner, Bulle Davidsson, Gunilla Pravitz, Mark Olson

**Projektledare:** Lennart Lundwall

**e-post:** larorik@linkoping.se

**Skribent:** Bulle Davidsson, Gunilla Pravitz

**Foto:** Maria Eriksson, Sofia Hedin, Camilla Holm, Raymond Lood, Lennart Lundwall, Niklas Pettersson, Shutterstock, Henrietta Wolving

**Form och grafiskt original:** Forma Viva, Linköping

**Tryck:** Centraltryckeriet, Linköping

**ISSN** 2001-1253

## Hela människan skapar lärandet

Som vuxna har vi ett ansvar för att hjälpa våra barn och ungdomar att se alla möjligheter och inte låsa dem för tidigt.

I Linköping tittar vi nu på en gemensam timplan för hela kommunen, med syfte att garantera elevernas undervisningstid i samtliga ämnen. Det sker dels utifrån den nya skolagens krav, dels för att eleverna ska få bli duktiga och kompetenta på alla områden.

**Vi ska se till** att stärka deras utvecklingsmöjligheter, och då måste vi använda alla ämnen i grundskolan. Detta ska naturligtvis ske enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och med utgångspunkten att ämnena integrerar med varandra.

Hela detta resonemang, som slås fast i Lgr 11 och ska förverkligas hos varje enskild flicka och pojke i våra klassrum, handlar om att människan behöver ha tillgång till hela sig för att få ett bättre lärande, ett lärande där hand, hjärta och hjärna är med samtidigt. Så får var och en möjlighet att skapa sitt lärande – ett hållbart lärande. Jag tror att de också lär sig mer på det här sättet.

**I Storbritannien** måste alla elever studera till en grundnivå i humaniora innan de får börja med naturorienterade ämnen. Tanken bakom detta är att de genom de mjuka värdena tillägnar sig tänkande och handlag som de sedan kan använda när de erövrar kunskap och tekniker inom naturvetenskapen. De får bättre förutsättningar att se helheten.

Vi ska ge eleverna en bred erfarenhet genom att erbjuda dem stimulans och goda exempel inom estetiska områden och idrott. Dessa ämnen och de teoretiska samspelar med varandra och den ena sidan får den andra att växa och tvärt om. För att eleverna ska kunna få tillgång till alla sina inneboende möjligheter måste vi som arbetar med verksamheten och dess organisation utnyttja skolans hela kapacitet, alla kompetenser och alla ämnen – och våra egna möjligheter.

**Vi får skaka av oss** den gamla beskrivningen av människan som uppdelad i kropp och själ. Här gäller inte antingen eller utan både och. De elever som undervisas med en sådan helhetssyn ser likadant på sig själva och andra, på lärandet och omvärlden, på sina erfarenheter och framtidsplaner. De kommer att växa upp till människor som ser helheter på ett bättre vis i livet.



Lars Rejdell Barn- och ungdomschef



## När ord och beskrivningar inte räcker till

På Gripsholms slott finns ett lejon som Fredrik den förste år 1731 fick som gåva från Algeriet. Då det dog lät han stoppa upp det. Uppenbarligen hade konservatorn aldrig sett ett levande lejon vare sig i verkligheten eller på bild utan arbetat utifrån sina egna fantasier.

**M**an kan gissa att kungen blev aningen förvånad då det levererades till slottet för det såg mycket egendomligt ut.

Lejonet är ett bra exempel på något som de flesta lärare har mött i sin verksamhet: att den som saknar erfarenhet av

något sällan kan göra sig en riktig föreställning om det även om det beskrivs. Om den svårigheten ska överbryggas så behövs det många ord, många liknelser och mycket gester. En bild kan hjälpa men inte ens bilden är tillräcklig för att ge den rätta förståelsen av vad till

exempel ett lejon är. I en klass med 30 olika erfarenhetsbärare är kunskapsöverföring en mycket omständigt process, för hur ser de olika erfarenhetsvärldar ut som läraren måste relatera till?

Det här är svårigheten med all kommunikation. Inom kognitionsforskning ►



- en talar man om de föreställningar man skapar, som ”mentala representationer”. Att få dem att bli gemensamma är den allra största svårigheten i en lärosituation.

**Men det finns en genväg** och den är att skapa en gemensam erfarenhet av det som ska läras. Erfarenheterna blir minnen, som sen kan ge föreställningar och därigenom bli de mentala representationernas virke. Upplevelsen är den bästa utgångspunkten för lärande.

Att det förhåller sig så, är de flesta kognitionsforskare ense om. De utgår däri- från i sina resonemang om hur man lär - men så självklart anses det vara att det mycket sällan formuleras!

Sinnesnas möte med omvärlden är basen för hjärnans både föreställningsförmåga, slutledningsförmåga och signaler till kroppsaktivitet. Ändå är det sällan så som lärande diskuteras. I stället utgår man ifrån hjärnans förmåga som om den vore oberoende av kroppen. Det kanske ligger nära till hands eftersom (åtminstone) tre av de viktigaste sinnena för informationsinhämtning är lokaliserade till huvudet. Fast när det kommer till kritan är det inte sinnena, utan oftast bara hjärnans förmågor som fokuseras i lärandediskussioner.

För att kunna göra oss en föreställning till exempel om smultron så ingår både lukt, smak, känslor och framför allt emotioner i bilden. Inte alla skulle kanske kalla emotionerna för ett sinne men up-

// Frågan är om vi någonsin hade utvecklat matematik om vi inte hade haft fem fingrar på varje hand att stödja minnet med

penbart är att de spelar med i de flesta föreställningar om världen. En del forskare (**Silvan Tomkins** och **Donald Nathanson** med flera) menar även att människan föds med en viss uppsättning grundaffekter som styr hur och att vi reagerar på yttre och inre stimuli.

**Men även känslan** för omgivningens egenskaper av mjukhet/hårdhet, kyla/värme, kompakt/luftigt, halt/strävt, svårböjt/formbart med mera ingår i de verktyg som hjärnan behöver för att kunna tänka ut konstruktioner, principer och skapa nya lösningar. Fundera ett ögonblick på hur du gör om någonting går sönder och behöver lagas. Din hjärna börjar troligen genast att leta i minnet efter något som har de egenskaper som behövs utan att du behöver luta dig mot det du lärt dig i skolan. Om det är en knapp som ramlat loss och du ingen sån har hemma så kommer du kan-

ske på att du kan ta en pinne och sy fast, men du tror knappast att det går med en marshmallow! Du orienterar dig med kroppen mer än du tror.

Frågan är också om vi någonsin hade utvecklat matematik om vi inte hade haft fem fingrar på varje hand att stödja minnet med. De två kognitionsforskarna **George Lakoff** och **Rafael Nunjes** hävdar i sin bok *Where Mathematics come from* att det är kroppens möte med omgivningen som är upphovet till det matematiska tänkandet. **Margaret Wilson**, Associate Professor vid Universitetet i Santa Cruz beskriver i en artikel med rubrik *Six views of embodied learning* omgivningens betydelse för kunskapsutveckling. Bland annat visar hon hur vi använder den för att avlasta minnet i stället för att koda in kunskap minnesvägen.

**I samband med frågan** om lärandet kommer nästan alltid minnet upp till debatt. Hur lär man sig bäst? Svaret brukar vara: Repetition. Först berättar läraren, sen läser man samma sak i boken, därefter har man prov och sen förväntas kunskapen sitta. Instrumentellt sett är det naturligtvis möjligt, men det som erhålls är den upprepningsbara formen av kunnande. Man kommer att kunna återge det som pluggats in på samma sätt som det lärts ut. Det viktigaste är dock hur man gör för att kunna använda en kunskap kreativt. Det som gör att man kan associera och finna det rätta

#### MERSMAK Bra källor för att läsa vidare

**Tomkins, Silvan S.** (1963), *Affect Imagery Consciousness: The Negative Affects* (Vol. 2), New York: Springer, ISBN 0826105424

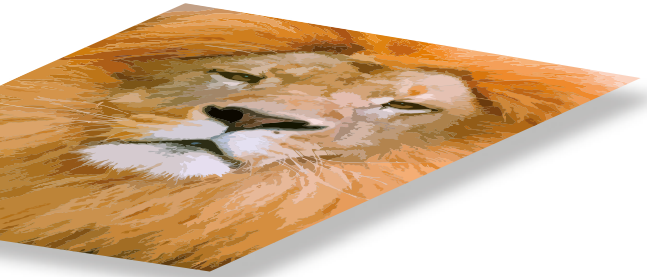
**Nathanson, Donald L.** (1992), *Shame and Pride: Affect, Sex, and the Birth of the Self*, New York: W.W. Norton, ISBN 0-393-03097-0

**George Lakoff, Rafael Núñez** (2000). *Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being*. Basic Books. ISBN 0-465-03771-2.

**Wilson, M.** (2002). »Six views of embodied cognition«. *Psychonomic Bulletin & Review* 9 (4): 625–636.

**Edward L. Deci, Richard M. Ryan** (1985) *Intrinsic motivation an self-determination i human behavior* Division of Plenum Publishing Corporation ISBN 0-306-43022-8

**Cullberg Weston M.** (2005) *Ditt inre centrum: självkänsla, självbild och konturen av dig själv*. Natur och Kultur ISBN 9789127117167



stoffet för att kunna hantera de situationer man ställs inför. Individen måste få knåda och bearbeta den informationen hon/han möter och bolla med den på alla möjliga olika sätt. Det är därför som skapande verksamhet är så viktig. Att få kunskap på plats är en lekfull process där alla ens sinnen och minnen mobiliseras och skapar struktur och sammanhang. Ofta måste man börja med det praktiska provandet och experimenterandet för att förklaringar ska hamna väl på plats.

**Om den nya kunskapen** tillför nya kvalitéer och ger dej nya redskap i det sociala spelet eller i ditt eget sökande efter mening och sammanhang, så väcker kunskapen lust. Det är då som intresse för något väcks. Människor arbetar livet igenom för att skaffa sig en positiv självbild. Det som förbättrar den vill man ha mer av. **Marta Cullberg Weston** är en av de psykologer som skrivit mycket om självkänsla och om hur viktig självbilden är för att den ska utvecklas.

Ofta används yttre motivation i lärosituationer. Betyg, uppskattande kommentarer, leenden och rankning. Och visst kan de vara användbara i bland, men det viktigaste är den inre motivationen (**Edward L. Deci, Richard M. Ryan**), den som ger människan känslan av att ha egna resurser att utveckla och skapa med. Då vill man vidare och då blommar kreativiteten och ger möjlighet att gå utanför de rådande mallarna och hantera förändringar. Forskningen om kognitionen ger skolan många nya vägar att gå.

Harriet Aurell

Harriet Aurell är teknikpedagog som länge studerat lärandet ur kognitionsteoretiskt perspektiv

**KORTINTERVJU:** Randi Leirnes

## Istället för vackra bilder

Det talade språket är inte tillräckligt för att alla människor ska komma till sin rätt. Det finns många andra språk. När en elev med möda och inlevelse skapat en bild, är det inte viktigast att säga ”Vilken fin teckning!”, utan ”Vad vill du berätta med din bild?”

**D**et säger **Randi Leirnes**, bildpedagog på Ateljé Passagen som ligger i anslutning till kommunens konsthall Passagen, där hon varje år möter 4 000 förskolebarn och skolelever mellan tre och nitton år. Med färger och andra material får eleverna möjlighet att uttrycka sig med annat än ord. I Randi Leirnes arbete är det konsten, samtalet och det egna skapandet som står i centrum.

–Vi har mycket att tampas med när det gäller våra egna uppfattningar, säger Randi Leirnes. Skola och förskola har traditionellt arbetat med vackra bilder, inte med bilder som är farliga. Vi pedagoger vill ofta ha kontroll, och vi blir rädda för att tappa taget. Men mycket konst är ju gjord för att man ska ställas inför något där man inte kan vara så säker på vad som är rätt och fel.

När klasserna med sina lärare kommer till Passagen går Randi först runt i den aktuella utställningen med dem, och de upplever och samtalar om den. Sedan får de uttrycka sina tankar och upplevelser med hjälp av olika material. Också där är samtalet centralt.

–Vi försöker skapa en trygg och tillåtande stämning så att barnen verkligen vågar ge uttryck för sina tankar och känslor, säger Randi. När vi började var jag inte beredd på att konsten kunde bli en så stark upplevelse för eleverna, som den visade sig vara.

–En fråga som ofta kommer upp på våra utställningar och som berör enskilda elever är ”Vem är jag?” Vid vårens utställning med ansikten av Julia Peirone blev det särskilt spännande samtal, här fanns mycket att relatera till. Vad är det att vara vacker? Vem vill jag vara? Vad drömmer jag om? Även i vår nya spännande utställning av Zhang Guangjuan väcks frågor om identitet.

–Hur många behärskar språket så väl att det räcker för att i ord uttrycka och beskriva vem de är? Vi människor behöver få tillgång till olika uttrycksätt, säger Randi.



” Vi pedagoger vill ofta ha kontroll, och vi blir rädda för att tappa taget.

### FULL KOLL Estetiskt berättande och kursplanen

I **Ateljé Passagens** samarbete med förskolor och skolor arbetar just nu två bildpedagoger, en mediepedagog och i våras vid några tillfällen en dramapedagog. I konsthallen arbetar en konstpedagog.

**Ur Lgr 11**, kursplanen för svenska: ”I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, sin identitet och sin förståelse för omvärlden.”



# CIRKUS



## Eget lärande på styv lina i Lambohov

Mer än 100 personer applåderade Lysmaskens förskolebarn efter deras cirkusföreställning på försommaren. Gården var full av folk, kamerorna filmade och knäppte och barnen var stolta. De 17 barnen, mellan tre och sex år gamla, hade jobbat ända sedan hösten med att utforska begreppet cirkus, utforma programmet, tillverka rekvisita och scenkläder och repetera sina nummer.

**U**nder tiden hade de av bara farten lärt sig räkna, mäta, använda matematiska begrepp, välja material och verktyg, resonera, bland annat om skillnader mellan förr och nu, och uppträda inför andra – och säkert mycket mer. De hade skapat sitt lärande.

**Lysmaskens** förskola i Lambohov har länge arbetat med teman. Vatten har varit ett, odling ett annat. Cirkus har förekommit en gång tidigare, och nu ville barnen ha det temat igen.

**Harriet Svensson**, som arbetat på Lysmasken sedan 1992, drog igång cirkusförberedelserna tillsammans med kolle-

gan **Stefan Carlsson**. Och barnen. Harriet återkommer ofta till dem när vi samtalar. Barnen ville. Barnen gjorde. Barnen lyckades.

– Själva föreställningen är en tusendel av jobbet, säger Harriet. Innan dess har barnen jobbat jättemycket.

**När vi träffar barn** och personal på Lysmasken är det bara några timmar kvar till föreställningen och vi får vara med på genrepet. Men först visar barnen vad de ska göra, vad de ska ha på sig och hur de har tillverkat kläder och allt annat som behövs på cirkusen. Hantlar till Starke man, till exempel.



– Jag ska **INTE** vara ballerina, säger Oliver bestämt. Detta sedan Harriet berättat att många barn vill ha alla roller som finns. De vill vara balleriner, Starke man, akrobater, Lucky Luke.

**Isabelle säger** att hon ska vara ballerina. Och indian. Tuva har redan ballerinakjolen på sig. Den har hon själv varit med och tillverkat. Hon har mätt, klippt och trätt i resårband. Till håret har ballerinnorna diadem, också de eget hantverk. ▶



- **Allt är förberett** för kvällen. Redan på morgonen poppade barnen popcorn och hällde i påsar som ska räcka till alla i publiken. Det finns 114 personer anmälda till föreställningen och var och en ska få en biljett, som barnen tillverkat. Den ska de visa när de köper glass, popcorn och fika. För att ingen ska gå vilse finns det tydliga skyltar för ingång och utgång. Programbladen är skrivna och dekorerade med barnens teckningar och det finns foto på alla medverkande, precis som i ”riktiga” cirkusprogram.

**Föreställningen är resultatet** av flera månaders arbete på Lysmasken. Det började med att barn och personal tog reda på vad cirkus är, och var cirkus kommer ifrån. De läste om äldre cirkus i Tyskland och England och talade om hur det var förr i tiden, med till exempel vilda djur i burar, och vad cirkus innebär idag.

– Vi skulle ha gått på cirkus med barnen också, men det hade vi inte råd med, tyvärr. Harriet och Stefan hade velat ge barnen den upplevelsen som en belöning för deras iver och flit med sin egen cirkus.

– Vi har helt underbara barn, säger Harriet. Och Stefan tillägger att barnen är ”goa” mot varandra.

**Där kommer de in** på avsikten med hela temaarbetet, nämligen att barnen ska vara kompisar och skaffa sig social kompetens.

– Vi pratar med varandra hela tiden om vad vi gör. Vi ser varandras arbete och bekräftar varandra. Vi frågar hur barnet tänker om det hon eller han gör och berättar för varandra vad vi håller på med.

På köpet får de språket och matematiken. Det är något som personalen alltid för in i temat. Barnen har lärt sig att ta ut mitten på ett papper eller en tygbit och rita cirklar. De har blivit bekanta med begrepp som radie och diameter, de har räk-



” Alla Starke man lyfter och stånkar till hårdrock från bandspelaren, alla Lucky Luke pangar av hjärtans lust.

nat centimeter och antal av olika saker.

– Hela tiden pratar vi och barnen. Prat, prat prat.

Under hela arbetet med cirkusen har personalen fotograferat och dokumenterat. Så blir det också något att se tillbaka på, skratta åt och fundera över och inte minst samtala om.

**NU blir det uppställning.** Alla artister i en lång kö gör sig beredda att träda ut till publikhavet – som på genrepet utgörs av Läroriks utsända skribent och fotograf. Harriet har ställt fram en radio och lagt in en CD. Dags för entré!

Så tågar de ut i manegen på gården, ballerinnorna, de starke männen, indianerna och lucky lukarna, clownerna, gymnasterna och akrobaterna. Precis som Harriet sagt i förväg blir det ibland kaotiskt, men ingen tar illa vid sig för det. Det är bara att ordna upp det hela och fortsätta enligt planeringen.

**Alla ballerinnor** dansar på lina till finstämda toner, alla Starke man lyfter och stånkar till hårdrock från bandspelaren, alla Lucky Luke pangar av hjärtans lust och cirkusnumren med alla olika artister följer på varandra. Vi kan följa med i programhäftet där barnen kommenterat och ritat.

”Ballerinnor behöver inte vara vackra. De kan makeuppa sig och då blir de vackra.”

”Clowner ska ha stora näsor, stora skor, ringklockor, vattensprutande blommor, rött hår och kasta tårter.”

**Som publik** känner man sig privilegierad. Värmen från barnen, Harriet och Stefan går rätt in. Föreställningen löper på. En hjälpande hand här, en liten viskning där, lite kaos, mycket trygghet och väldigt, väldigt tydlig stolthet och glädje.

Sen tågar alla ut till Super Trouper. Genrepet är slut och de vet att det fungerar. De är redo för kvällens publikanstormning.

Vid kvällens föreställning får dock barnen en överraskning, som de inte själva varit med om att planera: En riktig eldslukare!

– Vilka teorier jobbar ni efter, frågar jag Harriet efter en tid. Inga särskilda, svarar hon.

– Det är barnens kreativitet som styr.

**Fast lite styr** personalen. När höstterminen nyligen drog igång ville barnen jobba med cirkus igen. Men då satte personalen stopp. Det fick bli något annat. Då bestämde barnen sig för sagor.

– Just nu läser vi gamla sagor, bröderna Grimm, HC Andersen och liknande, berättar Harriet. Barnen dramatiserar när de vill det, till exempel är Bockarna Bruse väldigt populära just nu, liksom Törnrosa.

Blir det en föreställning till våren?

– Det vet vi inte än. Vi utgår från barnen och vart det leder får vi se!



#### MERSMAK Reggio Emilia tar vara på leksinnet

**Lysmaskens** arbetssätt har mycket gemensamt med de idéer kring förskolepedagogik som utvecklats i Reggio Emilia i Italien.

**Estetiskt, socialt och teoretiskt** lärande sammanförs när barnen tillverkar rekvisita.

Deras önskemål och idéer får vara vägledande när cirkusen växer fram, och så vidare. Det stämmer med Reggio Emilias filosofi om att kombinera lek och arbete, verklighet och fantasi och använda många uttryck samti-

digt. Pedagogiken har inget färdigt program att kopiera, men inbjuder till inspiration som man omsätter utifrån egna förutsättningar.

**Källa:** Reggio Emilia Institutet, Stockholm. [www.reggioemilia.se](http://www.reggioemilia.se).



# Med egen röst i radio

När föreningen FramtidsFrön bjöd in grundskolorna i Linköping att göra radio var det flera skolor som nappade. En av dem var Slaka skola, där femteklassarna redan hade gjort morgonradio som träning i muntlig framställning.

**D**e visste hur man skriver manus och uppskattar tidsåtgång, de var vana vid mikrofonen och hade prövat på både nyhetsändringar, intervjuer och presentation.

Slakaeleverna tände direkt på inbjudan och började snickra på två halvtimmessändningar. De ville ha med en del intervjuer och klassen kom med många förslag. Till slut fastnade de för att försöka få tala med landshövding **Elisabet Nilsson** och LHC:s **Mike Helber**.

Dessutom skulle de ha med bok- och spelrecensioner, inslag på engelska om rockbandet ACDC, om hästar och om Detroit Red Wings, och en tävling där lyssnarna kunde ringa in och svara på en fråga och vinna hockeybiljetter.

**Mitt i detta** surrande av planer fanns läraren **Raymond Lood**. Han gladdes åt entusiasmen och säger efteråt, när allt gått i lös och sändningarna är avklarade, att det kändes som att bokstavligen uppleva det som står i Lgr11 om entreprenörskap. Det handlar om kreativitet, att driva idéer, planera och genomföra.

– Här kan man verkligen tala om att skapa sitt lärande, säger han.

Även de elever som inte hördes direkt i

radiosändningarna hade viktiga uppgifter. Några dokumenterade med kamera, andra skötte teknik under inspelningar och alla vad med i diskussionerna kring innehåll och form.

– Så fort man kan göra något som är på riktigt får eleverna en större entusiasm och driv i jobbet, och det här var ett väldigt bra sätt att skaffa sig kunskaper, att lära, menar Raymond Lood.

**Han är nöjd** med att radioprogrammen var på riktigt och att det fanns mottagare och lyssnare, eftersom allt sändes i Radio Linköping.

– Jag tror också att det blev ett uppvaknande för en del, de upptäckte radio som medium, vilket de inte varit vana vid. Och så blev de förstås jättegglada när de kände att de gjort ett bra jobb.

**Raymond Lood** vill gärna rekommendera fler att göra samma sak, om det blir fler chanser. Minst fyra ämnen – svenska, engelska, SO och musik – täcktes upp. En lärdom är att radiojobb tar tid, och att det ligger spritt på olika arbetsinsatser. Det gäller ibland att ha andra uppgifter för dem som inte håller på med projektet just då.

– Det var i allt en oerhört positiv upplevelse både för oss lärare och för eleverna, och vi fick bra stöd och hjälp från FramtidsFrön.

**Också Tokarpsskolan** var en av flera som tog chansen att göra radio i FramtidsFröns regi. Där var en grupp sjuor, som valt extra NO, just i startgroparna för ett arbete om miljöfrågor och de valde att använda mediet för att sprida kunskap på detta tema.

Lärarna **Ann-Margret Carlsson**, fysik och teknik, och **Mia Nilsson**, kemi och biologi samarbetade i projektet så att deras lektioner användes till att planera, spela in och redigera. Musiken valdes med anknytning till programmets tema.

**För att exemplifiera** hur miljöfrågor griper in i vår vardag använde de skolan som exempel. Stödare, måltidspersonal, lärare och rektorn fick svara på hur de resonerade och agerade i fråga om rengöringsmedel, inköp till matsalen, elförbrukning och annat som kan påverka miljön.

– Det var som vi trodde, skolan köper inte in så mycket närproducerat, säger **Joel Blomberg**. Han tycker att radioprojektet var ett bra sätt att lära om miljön.

Klasskompisen **Moa Aidsjö** tyckte det var en rolig och intressant erfarenhet:

– Om andra klasser får chansen så tycker jag verkligen att de ska ta den.

## FULL KOLL Föreningen FramtidsFrön och Radioprojektet

**Föreningen** FramtidsFrön arbetar med entreprenörskap i skolan. Man hjälper skolor att arbeta tematiskt med samverkan skola/näringsliv, träna på att driva företag, producera egna radioprogram, arrangera utställningar, uppfinna egna lösningar med mera. Läs mer: [www.framtidsfron.se](http://www.framtidsfron.se)

**Radioprojektet** pågick under vårterminen 2011. Sändningarna skedde från Radio Linköping den 3 mars och nio grundskolor från Linköpings kommun deltog. Programmen finns att lyssna på här: [www.framtidsfron.se](http://www.framtidsfron.se). Välj Region öst i listan till vänster på sidan och scrolla en bit ned.





# Linslusen Stewie u

## Filmprojekt

## Klassens b

I Blå huset på Rosendalsskolan i Skäggetorp sitter ett gäng entusiastiska filmmakare och blandar fniss med allvar.

**D**et roligaste är när vi spelar upp den färdiga filmen, säger Sali som går i andra klass.

Filmerna blir nämligen alltid bättre än barnen kunnat tänka sig. Och så får de se sig själva, det är särskilt spännande.

Men det följer annat kul med filmandet också.

– Kebabpizza, säger Harry, som också går i tvåan.

**Utan mat i magen** fungerar inga filmteam. Inte utan riktiga förberedelser heller.

– Saker måste göras i rätt ordning och det är mycket som vi först måste veta, säger Sali.

– Vad filmen ska handla om, vem som ska göra vad, vilka roller som ska finnas, man måste skriva manus och bestämma var man ska spela in.

Det låter rätt svårt?

– Nej, man bara tänker efter och sedan hittar man på.

Under våren 2011 har fritidsbarnen

jobbat med en film med titeln ”Stewie discovers Linköping”, som nu efter premiären försetts med engelsk text och skickats iväg tvärs över jordklotet.

– Vi visar Stewie vår stad, berättar tredjeklassaren William.

**Stewie kommer från Nya Zeeland.** Han sitter på en hylla i rummet bredvid och vet (liksom barnen numera) en massa om Linköping, om Folke Filbyter, Domkyrkan och Drömmarnas Båge, han har hängt med till Bergs slussar, han har varit pilot på Flygvapenmuseet, dansat på scen i Trädgårdsföreningen och följt med högst upp i Tornet för att se på utsikten.

– Stewie är en handdocka som Peter köpt, förklarar barnen.

Peter, det är förskoleläraren **Peter Thapper**. Tillsammans med några andra ur Rosendalsskolans personalgrupp gjorde han en studieresa till Nya Zeeland och skolor i vänorten Aukland. Stewie ham-

nade i bagaget och väl hemma blev det temaarbete och en film med dockan som huvudperson.

– Det är oftast vi som berättar saker för honom, säger förstaklassaren Sabrin som fick agera vid Domkyrkan.

**Hon funderar** på vad hon sade där vid den enorma kyrkporten, men hinner inte tänka klart. Harry blir ivrig:

– Du säger att Domkyrkan är 107 meter hög.

Just det. Plötsligt sitter barnens filmrepliker som ett smäck igen när de berättar om sin film och om andra filmer som gjorts på fritids: till exempel Spökena och de tre monstren, Spökena och andarna, Jakten eller Amigo från Mexico.

– Jag tror vi gjorde den första filmen 2006, säger **Lasse Nordström**, fritidspedagog och den som brukar stå bakom kameran.

– Det blev en julkalender med ett avsnitt för varje klass. Vi ville göra något som kunde stärka vi-känslan på skolan. Filmen slog väl ut, så vi fortsatte.

Dels dokumenterar Lasse och Peter skolevenemang av olika slag, dels hjälper



## Barn blir guider åt en nyfiken nyzeeländare

de barnen att göra spelfilmer. Till senaste FN-dagen gjorde de en egen överraskningsfilm på några minuter. Peter spelade en clown som ska komma till FN-firandet med försover sig där han ligger i en kundvagn i det stora köpcentret. Han får brått som i en Chaplinfilm och allt blir förstås tokigt innan han till slut kan banka på dörren till skolan.

– Just när filmen tog slut knackade det på dörren på riktigt och clownen klev in. Det blev en riktig succé, säger Lasse.

**Vilken tur** för Rosendalsbarnen – en fritidspedagog som har sysslat med film tidigare och en annan som är amatörskådespelare. Övrig personal i Blå huset, fritidspedagogen **Åsa Norin** och barnskötarna **Nicklas Petersson** och **Camilla Holm** står för stillbilder och fixar det outhärliga runtkringjobbet.

Tillsammans blir de alla SmokeFilm Production eftersom Tekniska verkens skorstenar står i siluett innan förtexterna kommer. Proffsigt.

– Men det behövs inte mycket för att sätta igång med film. Man kommer långt med learning by doing, poängterar Lasse.

Det räcker med en enkel kamera, redigeringsprogrammet Moviemaker i Windows och laglig musik kan man hämta från Multimediabyrån.

**Bild och film** har blivit ett av de pedagogiska verktygen för fritidsverksamheten på Rosendal. De har fått stöd från Film i Öst och skolan har nyligen satsat på inköp av en hd-kamera.

– Filmarbetet ger så mycket. Det måste finnas struktur och ordning. Barnen får samarbeta med andra än sina närmaste kompisar, de lär sig vänta – inte minst vid omtagningarna – och det blir naturligt att allas insatser behövs. Film är inget man gör på egen hand, säger Lasse.

Filmarbetet ger många nya insikter; barnen lär sig skilja på en spelad roll och personen bakom, de lär känna sitt närområde när de letar miljöer för filmerna. Språket kommer in i manusskrivandet och en hel del rekvisita måste tillverkas i textil och trä.

Inte minst får de syn på sig själva.

– Ibland säger någon att de inte kan eller vågar spela en roll. Men när de ser resultatet växer självförtroendet. På bild blir det alldeles tydligt att de kan.

**Teknikvanan** kommer på köpet. De yngsta får till exempel börja med stillbild. Nyligen hade de tema ”Bo” och de fotade en massa bon de upptäckte – skatbo för skator, i en papperskorg bor papper och i en plånbok pengar ...

– I trean klarar de att skriva manus.

Sedan får de börja filma och femmorna fixar också att redigera själva.

Och vad har filmandet lärt pedagogerna?

– Dels har vi upptäckt att film är ett fantastiskt sätt att dokumentera verksamheten på, vi brukar visa filmerna för föräldrarna. Dels får vi en ständig påminnelse om vilken enorm kapacitet barn har, säger Peter.

**Kanske kommer någon** i framtiden att tacka fritidspedagogerna i Blå huset när de tar emot en Oscar.

Harry, William, Sabrin och Sali är övertygade: film är absolut något de kan tänka sig att jobba med som vuxna.

Hur kul kan det inte bli med film?

De fyra gör spontant en segergest med händerna i luften innan de sticker ut i försommaren. ■

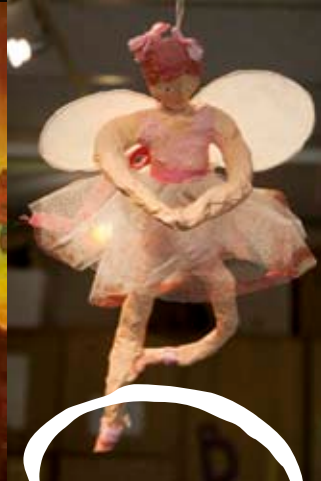
### FULL KOLL Lasse Nordströms bästa tips

**VoodooFilm** – Sajten för dig som gör film.  
**Multimediabyrån** som Skolverket ligger bakom

**Film i öst** ett regionalt resurscentrum för film och media i Östergötland

**Svenska Filminstitutet** (Film i Skolan)

**PIM** – Praktisk IT och mediakompetens



# Möte med mästarna



# Konstens väg in i språk, matte, NO och SO

Tanneforsskolans fyror, femmor och sexor arbetade under förra läsåret med ett estetiskt tema som omfattade alla ämnen och alla lärare. En hel dag i veckan ägnades åt detta. I sällskap med en litterär gestalt, huvudpersonen i Finn Zetterholms bok ”Lydias hemlighet”, rörde de sig genom tid och rum till olika århundraden och länder och mötte konstnärer som till exempel Rembrandt, Velasquez och Turner.

**E**lever och lärare på skolan är vana vid att arbeta med teman, och tanken på att någon gång ha en estetisk inriktning har funnits länge. Bildlärare **Maria Eriksson** hade läst *Lydias hemlighet* och en idé om att överföra den i undervisningen hade legat och grott ett tag.

– När möjligheten kom att söka pengar för skapande verksamhet kunde vi utforma en konkret planering, berättar hon. Vår skola satsar över huvud taget mycket på estetik, och nu kunde vi göra lite mer och involvera hela mellanstadiet.

**Lydia i Finn Zetterholms bok** blev alltså Tanneforselevernas och lärarnas guide i konsten och därmed också i språk, matte, NO och SO. Hon möter konstnärer i olika tider, som lever och verkar i specifika historiska, geografiska och sociala situationer och miljöer. Med Lydias upplevelser som grund skapade de sitt eget lärande.

På Läns museet berättade en konstpe-

” I anslutning till Degas konst kom dansaren Cecilia Jacobsson och visade balettens olika epoker.

dagog bland annat om symbolspråk i konsten, och hur symbolerna haft betydelse för olika konstnärer.

**När Lydia mötte Turner** och hans fascination för oväder, besökte eleverna Fenomenmagasinet för att lära mer om hur oväder uppstår och ser ut. De fick se en film om hur man kan måla landskap i akvarell. Sedan målade de egna landskap och skrev dikter till.

Leonardo da Vinci med sina ritningar av flygande farkoster förde dem till Flygvagnmuseet.



**Vid ett tillfälle** i boken hamnar Lydia hos fattiga balettdansöser och gör teckningar hos dem så att de ska kunna få lite mer pengar. Här bekantar sig eleverna med målaren Degas som är känd för sina skildringar av dansare. I anslutning till detta avsnitt kom dansaren Cecilia Jacobsson till skolan och visade balettens olika epoker.

– När vi var inne på att skapa konst med hjälp av skräp, kom de dragande med bärkassar fulla med grejer att jobba med, säger Maria Eriksson.

– Eleverna har tagit temat väldigt seriöst och verkligen varit engagerade. Jag märkte när jag skulle skriva omdömen att eleverna har nått mycket längre än tidigare. De har fått så mycket genom temat!

Tanneforsskolan planerar nu att få med även de yngsta eleverna i temaarbete, så att hela skolan är med.

## MERSMAK Tanneforsmodellen – den visionära människan

**Tanneforsskolan** har tagit tillvara idéer från den danska Bifrostskolan och utvecklat dem till en egen ”Tanneforsmodell” för temaarbete. Så här beskriver bildläraren Maria Eriksson den:

– **I vår modell** ingår uppstart i form av en händelse/upplevelse som vi vuxna spelar upp, brainstorm där eleverna får komma

med idéer och uppslag om vad de vill arbeta vidare med. De kan också påverka på vilket sätt de vill arbeta, till exempel skriva, måla eller skapa på annat sätt. Temat fortskrider genom att vi vuxna fortsätter storyn genom att ibland spela pjäser och ibland låta eleverna få utföra saker som för temat vidare. Temat avslutas med

en gemensam aktivitet som kan vara en måltid tillsammans, en pjäs där alla deltar eller som i temat om Lydia en vernissage.

**Bifrostskolans vision** är den visionära människan med blomstrande hjärna. Det vill säga flygfärdiga människor som med en bra grund i givna livsbetingelser och kulturella sammanhang är i stånd

att utforma idéer om hur världen skulle kunna vara, i motsats till hur den är. Människor, som utifrån kunskap och reflektion vågar involvera sig på ett dynamiskt, skapande sätt. Människor, som vågar axla ett medansvar för sig själv och samhället, och som förstår betydelsen av samtal och debatt.

# MIXA & MAXA

## Arbisgäng tar kommandot i musikstudion i höst



På Arbis ska ett gäng orädda testare få ge sig i kast med digital musikproduktion.

**E**n trappa upp väntar ny studioutrustning: datorer, keyboards, hörna för liveinspelning och ett litet, ljuddämpat inspelningsbås för sång med platt mikrofon och ett stort runt puffskydd som ger en riktig proffskänsla.

**Grejerna kom på plats** i våras och några av ungdomarna hann med att prova hur allt fungerade.

– I höst hoppas vi komma igång på allvar. Och vi har turen att få bra handledning, säger fritidsledaren **Jonas Eriksson**.

Kostnadsfri, dessutom. På måndagarna håller **Marcus Icardi** kurs i studion mellan fem och sju, som en del i praktiken under utbildningen på fritidsledarlinjen på Valla folkhögskola. Innan dess har han läst musikproduktion på högskolan Dalarna.

– Tanken är att testgruppen ska sprida kunskapen och hjälpa andra komma igång, säger Jonas Eriksson.

**Det är mycket** att hålla koll på. Marcus Icardi demonstrerar funktionerna hos programmet Cubase: hur man lägger in musikfiler, får till ljudeffekter, lägger på olika instrument och så vidare.

– Har man någon gång sett ett program för musikproduktion är det inte så krångligt. De är rätt snarlika, säger **Jennie Nilsson** i testgruppen. Hon spelar själv – jämt – akustisk gitarr, sjunger ibland.

– Är det något som jag verkligen brinner för håller jag på. Jag sitter tills det sitter. Det här ska bli riktigt kul att få lära sig, säger hon. Också tanken på att bli den som därefter ska lära andra, känns bara bra.

Skolan har Jennie annars inte haft

mycket till övers för, trots att hon egentligen tycker att hon har lätt att lära.

**Hur kan det vara** sådan skillnad; att somligt lärande slinker in utan vidare? Som att hantera en hyfsat komplicerad studioutrustning, till exempel.

Jennie har ett kort svar: Motivationen. Marcus och Jonas har längre:

– Inom musikproduktionen finns inget som är fel. Det finns bara olika uppfattningar om vad som låter bra, alla är lika värda. Vi kan mötas på lika villkor, säger Marcus.

– Till Arbis kommer ungdomar som aldrig fått uppleva att de gör rätt. Här gör de rätt, och inser dessutom att de har något att komma med, säger Jonas.

Arbis satsning har gått på runt 30 000 kronor. Tre datorer, tre minkeyboards, högtalare, mikrofoner. Två dataprogram:



Cubase för inspelning och Reason för elektronmusik.

– Musikproduktion är något som många ungdomar redan är bra på, de fixar allt från första ledet till sista. Komponerar, textsätter, producerar, distribuerar ... Vi vill gärna att de ska få möjligheten att utvecklas här, förklarar Jonas Arbis satsningen.

**Grunden för studiearbetet** är learning by doing, också under Marcus ledning.

– Jag kan visa funktionerna, men hur de ska användas kreativt måste man komma på själv. Hur man skapar en låt, i vilken ände man börjar – text, melodi,

komp – är individuellt. Under kursen jobbar deltagarna två och två framför varje dator, då får de också en massa inspiration av varandra och varandras musikstilar.

Insikten att andra har något att komma med är inte så dum, den heller. För att lära sig musikproduktion behöver man inte själv vara särskilt bra på något särskilt instrument, det finns alltid andra som kan spela och det finns också en hel del att hämta på nätet.

– De som inte har den traditionella musikteorin i ryggraden tänker annorlunda, de ser inte begränsningarna. Det kan bli spännande resultat, säger Marcus.

**Arbis musikproducenter** kommer förmodligen att få ett skarp uppdrag med den musikal husets fritidsledare och pedagoger planerar att sätta upp. Eller rättare sagt, som de tänker peppa Arbis ungdomar att planera och genomföra, allt från att skriva manus till att stå på scen.

– Hit kommer väl 200 ungdomar varje vecka. Vi har musikgrupper, vi har drama och dans. Nu vill vi försöka samla alla verksamheter i ett gemensamt projekt, säger Jonas Eriksson.

#### FULL KOLL Arbis – Öppen fritidsverksamhet i anrik byggnad

**Lokalen Arbis** byggdes 1876 och har gamla anor som ett välkänt kulturhistoriskt hus i centrala Linköping. Namnet Arbis kommer från att arbetarrörelsen hade aktiviteter i huset från det att huset byggdes till långt in på 1900-talet.

**Under senare** år har bl.a Anders Ljungstedts Gymnasium haft teaterverksamhet i huset med sina estetiska linjer. Våren 2010 övergick Arbis till att heta Öppen fritidsverksamhet 13-20 år med utökad uppdrag att även erbjuda aktiviteter för äldre ungdomar upp till 26 år.

**Huset är numera** fyllt av aktiviteter med musik, dans, teater, film mm. Bland annat så drivs ett projekt som kallas Diva, som är till för tjejer i åldern 12-20 år. Mycket av verksamheten bygger på att äldre lär yngre så därför är många unga med och planerar verksamheten.



## Barnen förvandlade stigarna i Ryd till en plingande, svischande ljudpromenad

**Den 19 maj** var det premiär i Ryd för Ljudpromenaden, som skapats av förskolor i området. Här är förskolan Palettens station Pippibacken, inspirerad av Pippi Långstrump som sakletare. Barnen på Paletten hade smyckat sin station med skräp som de hittat när de varit sakletare i skogen och som de gjort om till färgglada och spännande

föremål. Så hade en skräpig del av området förvandlats till en vacker och väljudande plats! Ljudpromenaden invigdes av Linköpings barn- och ungdomschef Lars Rejdne och när det var gjort kunde Rydsborna myllra iväg på upptäcktsfärd.

**Mer om arbetet** med Ljudpromenaden finns att läsa i Lärarik nr 2 2011.

## Välplanerade mattelektioner ger bättre lärande

Learning studies, ett nystartat matematikprojekt med lärarlager från tolv skolor, ska ge insikter om förutsättningar och hinder för lärande. Lärarlagen kommer att planera och genomföra lektioner som filmas för att i detalj analysera utfallet, göra om planeringen och genomföra samma lektion i en annan klass. Elevernas kunskaper testas före och efter lektionen. Planeringen revideras sedan för en tredje omgång.

– Avsikten är att lärarna ska diskutera de kritiska aspekterna, vad som är absolut nödvändig förståelse och en förutsättning för att elevernas lärande, säger **Jessica Vesterlund**, projektledare och matematikutvecklare i kommunen.

Ett 60-tal matematiklärare med undervisning i åk 4-9 och ett 40-tal klasser deltar i projektet som ska pågå ett år.

## Fem pedagoger hedrades med årets Lejonpris

**Årets Lejonpristagare** har fått sina utmärkelser. Årets rektor blev **Claes Ehrnebo**, årets förskolechef **Adam Olofsson**, årets pedagog förskola **Britt-Marie Jäderberg**, årets pedagog specialverksamheter **Ariana Pizzignacco**, årets pedagog förskoleklass/grundskola **Maria Lindell-Levstad** och årets pedagog grundskola **Mari Nilsson**.

**Syftet med Lejonpriset** är att lyfta fram personal inom Barn- och ungdomsnämndens verksamhet som genom engagerat och framgångsrikt pedagogiskt arbete har bidragit till goda eller starkt förbättrade resultat. Alla har under maj månad haft chansen att nominera den kollega, medarbetare eller chef som de tycker, i sitt uppdrag, gjort något för våra barn och ungdomar och som förtjänar att uppmärksammas.

**Ledorden för valet** av årets pristagare är: Engagemang som syns, Erfarenhet som märks, Omtanke som känns, Kompetens som når fram.



**Årets pedagoger** inom grundskolan Ariana Pizzignacco, Maria Lindell-Levstad och Mari Nilsson.

